

ČESKÁ REPUBLIKA A NOVÉ ČLENSKÉ ZEMĚ EVROPSKÉ UNIE NA CESTĚ DO EUROZÓNY

CZECH REPUBLIC AND NEW MEMBERS OF EUROPEAN UNION ON THE WAY TO EUROZONE

Růžena Breuerová

Anotace:

Článek se zabývá strategií přistoupení ČR k eurozóně, charakterizuje konvergenční, tzv. maastrichtská kritéria a hodnotí jejich plnění v ČR.

Klíčová slova:

eurozóna, eurostrategie, maastrichtská konvergenční kritéria, efekty, přijetí eura.

Abstract:

The article deals with strategy of involving CR to eurozone, describes maastricht convergence criteria and its evaluation for CR.

Keywords:

eurozone, eurostrategy, maastricht convergence criteria, effects, euro adoption.

ÚVOD

Česká republika vstoupila 1. května 2004 do EU. Spolu s ní přistoupilo Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovinsko a Slovensko. Národní centrální banky těchto zemí se staly součástí ESCB a jejich guvernéři řádnými členy Generální rady ECB. Všechny nové členské státy mají dočasnou výjimku pro zavedení eura. Musí však usilovat o splnění konvergenčních kritérií a o vstup do třetí fáze EMU. Ekonomická váha nových členských států je poměrně malá, a proto jejich vstup výrazně nezměnil charakteristiku ekonomiky EU jako celku.

Součástí přistoupení České republiky do Evropské unie je i závazek o následném přistoupení k eurozóně. Eurozóna se také někdy označuje jako Oblast eura, Euroland nebo Eurosystem. Zahrnuje členské státy EU, které již přijaly euro jako svou národní měnu. Vzhledem k implementačním zpožděním hospodářských politik je nutné vytvořit pro integraci České republiky do evropských měnových struktur takovou strategii, ze které budou následně jednotlivé hospodářské politiky a zejména měnová politika vycházet.

CÍL A METODY

Obecným cílem je zavedení eura v ČR. Pro jeho přijetí je třeba ukázat na dílčí cíle, tj ukázat kritéria, která je nutno splnit a vyvodit závěry. Obecný rámec zavedení eura v ČR je stanoven Strategií přistoupení ČR k eurozóně (tzv. eurostrategie). Tou se Česká republika přihlásila k závazku přijmout euro za svou měnu, jak vyplývá z primárního práva ES. S ohledem na nezbytnost dosažení přiměřené úrovně reálné ekonomické konvergence před vstupem do eurozóny, má ČR dočasnou výjimku z povinnosti přijmout euro za svou měnu. Eurostrategie vznikla ve spolupráci MFČR, MPO a ČNB a byla schválena usnesením vlády č.1026 dne 13. října 2003. Strategie stanovuje očekávaný vstup ČR do eurozóny podmíněně na léta 2009 až 2010 a to v návaznosti na plnění maastrichtských kritérií včetně úspěšné konsolidace

veřejných financí a dále na dosažení stupně reálné konvergence a přiměřeném postupu strukturálních reforem zajišťujících dostatečnou ekonomickou sladěnost se zeměmi EU. Makroekonomické aspekty zavedení eura jsou dále, ve vztahu ke kritériím nominální a reálné konvergence realizace evropské hospodářské a měnové unie, sledovány primárně v rámci každoročně zpracovávaného materiálu Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Maastrichtská kritéria a stav ekonomické konvergence České republiky

Konvergenční, tzv. maastrichtská kritéria jsou dvě v měnové oblasti:

úroveň inflace nesmí o více než 1,5% překročit inflaci měřenou jako průměr tří zemí EU s nejnižší inflací

dlouhodobé úrokové sazby nesmějí o více než 2% překročit sazby ve stejných zemích, dále dvě v oblasti fiskální:

- schodek veřejných rozpočtů nesmí v běžném roce přesáhnout 3% HDP,
- veřejný dluh nesmí přesáhnout 60% HDP,

a k tomu požadavek kursové stability:

- nejméně dvouletá bezproblémová účast v systému směnných kurzů ERM II, se stanovenou centrální paritou měny na euro, uvnitř flukтуаčního pásma +/- 15%.

Kritérium cenové stability

Ve dvanáctiměsíčním období sledovaném Konvergenční zprávou 2004 (tedy pro referenční období od září 2003 do srpna 2004) byla míra inflace měřená harmonizovaným indexem spotřebitelských cen (HICP) v České republice 1,8 %. Požadovaná referenční hodnota pro sledovanou etapu činila 2,4 % a Česká republika se tedy pohybovala pod touto hranicí a údaj procentuální změny HICP pro dvanáctiměsíční období končící dubnem 2006 oproti stejnému období předchozího roku je 1,9 %. Spotřebitelské ceny v České republice vykazovaly za delší období tendenci k poklesu a míra inflace se postupně dostala na velmi nízkou úroveň. K růstu inflace došlo v souvislosti se vstupem České republiky do EU a také v souvislosti s vládní reformou veřejných financí. Projevem byl její vyšší růst díky vyšším cenám potravin a ropy, změnám nepřímých daní a úpravám regulovaných cen. Pro rok 2004 byla také stanovena poměrně nízká referenční hodnota v důsledku velmi nízké inflace v některých zemích EU a Česká republika výjimečně tuto referenční hodnotu překročila. Pro podporu cenové stability v budoucnosti bude důležité nastoupit cestu fiskální konsolidace a provádět rozumnou fiskální politiku. Vedle toho bude třeba zlepšit fungování trhu práce a snažit se o soulad mezi růstem mezd a růstem produktivity práce s ohledem na vývoj v konkurujících zemích.

Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Dlouhodobé úrokové sazby se zjišťují na základě dlouhodobých státních dluhopisů (příp. srovnatelných cenných papírů). Česká republika podle dosavadního vývoje toto kritérium zdárně plní. Pro budoucnost je důležitá především důvěryhodná fiskální reforma. Při ztrátě důvěry v úspěch fiskální reformy může být ohroženo i plnění konvergenčního kritéria dlouhodobých úrokových sazeb. Průměrná dlouhodobá úroková sazba z vládních dluhopisů za období od března 2005 do února 2006 byla 3,47 %. V období od září 2003 do srpna 2004, které je referenčním obdobím Konvergenční zprávy 2004, byla tato sazba 4,7 %, přičemž její referenční hodnota činila 6,4 %.

Kritérium rozpočtového deficitu

Kritérium vládního deficitu požaduje dlouhodobě udržitelný stav veřejných financí. Požadovaná úroveň deficitu je 3 % HDP. Této úrovni se podařilo dočasně dosáhnout v roce 2004, kdy byl vládní deficit ve výši 83,5 mld. Kč, a tvořil tedy 3 % HDP. Výsledek roku 2004 však není považován za současných podmínek za udržitelný. Co se týče let minulých, tak vládní deficit v roce 2002 tvořil 6,8 % a v roce 2003 12,5 % HDP. Pro plnění tohoto kritéria je důležité úspěšné ukončení konsolidace veřejných financí. Konvergenční kritéria musí být plněna tzv. udržitelným, nikoli pouze bodovým způsobem

Kritérium vládního dluhu

Toto kritérium opět sleduje dlouhodobou udržitelnost veřejných financí, tentokrát však na základě stavu a vývoje veřejného zadlužení. Posuzuje podle poměru veřejného dluhu k HDP a stanovena je referenční hodnota 60 %. Česká republika plní kritérium bez problémů díky nízké výchozí úrovni vládního dluhu. Do zvýšení vládního dluhu v posledních letech se ve značném rozsahu promítlo zahrnutí většiny identifikovaných nepřímých závazků vlády. Díky reformě veřejných financí se dynamika dluhu zpomaluje. Dluh vlády v roce 2004 činil 36,5 % HDP, což představuje 1011,5 mld. Kč.

Kritérium stability měnového kurzu

Jedním z konvergenčních kritérií je účast v mechanismu ERM II minimálně po dobu dvou let. Česká republika zatím není členem mechanismu směnných kurzů ERM II. Vývoj v posledních několika letech ukazuje, že kolísání měnového kurzu CZK/EUR je zřetelně menší než hypotetické pásmo $\pm 15\%$. Odchyly od průměrného kurzu však byly poměrně významné, dlouhodobě vykazuje tento kurz trend směrem k posilování koruny. V roce 2002 se koruna pohybovala převážně nad hypotetickou centrální paritou (dána jako průměrný kurz v letech 2002 až 2005), v roce 2003 postupně oslabovala až pod tuto úroveň, od roku 2004 docházelo opět k posilování koruny a v roce 2005 se již pohybovala nad simulovanou centrální paritou. Eurostrategie doporučuje účast v ERM II až v době, kdy bude země schopna při jejím vyhodnocování po dvou letech přijmout společnou měnu euro. Úspěšná účast v ERM II je závislá zejména na míře sladění s ekonomikou eurozóny, na pružnosti trhů a na *konzistenci hospodářských politik*.¹⁹ Hlavním problémem při přechodu České republiky na mechanismus ERM II bude zřejmě vhodné určení centrální parity.

Dle vývoje příslušných ukazatelů (zejména fiskálních, konkrétně deficitu sektoru vládních institucí) je zřejmé, že vstup ČR do eurozóny je reálnější později než dříve, tj. spíše v r. 2010 než 2009. Dále též ČR v rámci své eurostrategie nepovažuje za nezbytné být před vstupem do eurozóny členem měnového mechanismu ERM II (Exchange rate mechanism) po dobu delší než minimálně povinné dva roky, je tak vstupem do ERM II implikován de facto též samotný vstup do eurozóny. S ohledem na výše uvedené pak vstup do ERM II připadá v úvahu nejdříve v roce 2008 a není tak nutno již příští rok jednat o vstupu do ERM II. Pokud ČR splní kritéria, bude moci vstoupit do eurozóny k 1.1.2010.

Současně existuje řada názorů, jež vychází z ukazatelů tradičně hovořících pro rychlé přijetí eura. Do této skupiny patří zejména vysoká otevřenost ekonomiky, velká obchodní a vlastnická provázanost s eurozónou a dosažení konvergence v míře inflace a nominálních úrokových sazbách. Členství v eurozóně by mělo přinést pozitivní efekty na hospodářskou politiku, neboť klíčovými prvky systému jsou požadavky na střednědobě vyrovnané veřejné

¹⁹ *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou.* Společný dokument Ministerstva financí, Ministerstva průmyslu a obchodu a České národní banky schválený vládou České republiky na jejím zasedání dne 23. listopadu 2005, s. 11.

rozpočty a na provádění strukturálních reforem podporujících dlouhodobě udržitelný hospodářský růst.

Současně jsou uváděna i některá rizika, jež jsou spojována především s reakcí hospodářství na ekonomické poruchy v podmínkách nezvratitelně zafixovaného měnového kurzu. Pak mohou mít ekonomické šoky nestejné, asymetrické dopady na ČR..

Vládě ČR doporučují MFČR, MPO spolu s ČNB neusilovat o vstup do mechanismu ERM II v průběhu roku 2006. Důvodem je skutečnost, že nejsou zatím vytvořeny podmínky pro to, aby po dvou letech od vstupu do ERM II mohla ČR plnit stanovené podmínky pro vstup do eurozóny a byla schopna realizovat výhody z přijetí eura. Změna tohoto doporučení do budoucna je podmíněna zejména pokračováním reformy veřejných financí a dalšími reformami směřujícími ke zvýšení pružnosti české ekonomiky, zejména pružnosti trhu práce.

Přípravy na zavedení eura v nových členských státech EU

Země	Vstup do ERM II	Plánované datum vstupu do eurozóny	„Big Bang“ (BB) nebo přechodné období (PO)
Kypr	Připravuje se předložení žádosti	2007	BB
Česká republika	Zatím nebylo rozhodnuto; předpoklad 2 roky před rozhodnutím o plnění konvergenčních kritérií	2009-10	Zatím nebylo rozhodnuto, BB?
Estonsko	28.6.2004	Polovina r. 2006/ 1.1.2007	BB
Maďarsko	Zatím nebylo rozhodnuto	2010	BB?
Lotyšsko	předpoklad 1.1.2005	1.1.2008	BB, paralelní oběh 2 týdny?
Litva	28.6.2004	1.1.2007	BB, paralelní oběh 2-3 týdny
Malta	Zatím nebylo rozhodnuto	2008	Zatím nebylo rozhodnuto
Polsko	Zatím nebylo rozhodnuto	2009	PO (?), paralelní oběh 1-2 měsíce (?)
Slovinsko	28.6.2004	1.1. 2007	BB, paralelní oběh 2 týdny
Slovensko	Jednání mají být zahájena, vstup 2006?	1.1.2009 1.1.2008 (méně pravděpodobné)	BB

Zdroj: <http://www.euroskop.cz/>

ZÁVĚR

Česká republika se vstupem do Evropské unie zavázala i k zásadní měnové reformě. Zatím sice není členem eurozóny, ale její vývoj směřuje k nahrazení koruny eurem. Pro účast v této vrcholné části měnové integrace je nutné plnění podmínek určených konvergenčními kritérii. Kritérium cenové stability se České republice daří naplňovat, pouze v roce 2004 došlo k výjimečnému překročení požadované referenční hodnoty. Realizování podmínek kritéria vládního dluhu a kritéria dlouhodobých úrokových sazeb nečiní zemi problémy. Kamenem úrazu se stalo kritérium rozpočtového deficitu, kdy se sice podařilo v roce 2004 dosáhnout požadované úrovně, ale dlouhodobě se tento stav za současných podmínek nepovažuje za udržitelný. Pro plnění kursového kritéria je třeba, aby se kolísání měnového kurzu drželo v rozpětí $\pm 15\%$, což se České republice daří, ale není zatím účastníkem kurzového mechanismu ERM II. Přijetí eura je podmíněno dvouletou účastí v ERM II.

Rámcový výhled zavedení eura do České republiky se plánuje na léta 2009 – 2010.

Vedle nepochybně pozitivních důsledků přidružení, jako je :

- moci plně se podílet na formulaci a implementaci společné evropské politiky,
- eliminace kursového rizika vůči zemím eurozóny,
- stabilizace dlouhodobých úrokových sazeb na nízké úrovni,
- zvýšení stability finančního sektoru a snížení rizik spojených s měnovou turbulentí,
- odstranění bariér na hranicích,
- přísná ochrana rovné hospodářské soutěže v rámci jednotného trhu EU,
- vyšší ochrana účastníků trhu a vyšší sociální standardy atd.,

je přistoupení spojeno i s řadou rizik, spojených především se slabou konkurenceschopností České republiky na evropském trhu.

V průběhu necelých dvou let ve Společenství se České republice podařilo zrychlit ekonomický růst, udržet inflaci na hodnotách splňující konvergenční kritéria, mírně snížit nezaměstnanost a zvýšit příliv zahraničního kapitálu.

Avšak je třeba uplatňovat další reformy v oblastech veřejných financí, státní správy, soudnictví aj.

LITERATURA

Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou. Společný dokument Ministerstva financí, Ministerstva průmyslu a obchodu a České národní banky schválený vládou České republiky na jejím zasedání dne 23. listopadu 2005.

ZAHRAVNÍK, P. *Vstup do Evropské unie. Přínosy a náklady konvergence*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-472-4.

<http://www.evropska-unie.cz/>

<http://www.cnb.cz/>

<http://www.euroskop.cz/>

<http://www.eurostat.cz/>

Kontaktní adresa:

Ing. Růžena Breuerová, CSc.

Katedra ekonomických teorií, PEF ČZU Praha 6 – Suchbátka

Tel.: +420 224382333, e-mail: breuerova@pef.czu.cz